

ULUSLARARASI SERMAYEYE AR-GE KAPISI

Maliye Bakanlığı tarafından hazırlanan Araştırma ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkındaki Kanun, TBMM Genel Kurulu'nda kabul edildi. Kanun ile sektör ayrımı yapılmadan teknokentlerin dışında faaliyetlerini yürüten 50 ve üzerinde Ar-Ge personeli çalıştıran şirketlere vergi muafiyetleri getiriliyor. Ar-Ge personeli sayısı 500 ve üzerinde olan firmalara ise daha fazla teşvik olanağı sağlayan Kanun, Elektrik Mühendisleri Odası (EMO) ve Makina Mühendisleri Odası (MMO) tarafından eleştirildi. Eleştirilerin odağında, Ar-Ge personeli istihdam sayısının yüksek tutulması ile uluslararası şirketlerin faaliyetleri destek kapsamına

alınırken, yerli firmaların ve KOBİ'lerin göz ardı edilmesi yer aldı.

EMO, getirilen istihdam koşulunun yazılım alanında sağlanamayacağını belirterek, şirketlerin yürüteceği Ar-Ge faaliyetlerinin denetiminin de göz ardı edildiğine dikkat çekti. Kanun'un üniversitelerin ve bilimsel kuruluşların Ar-Ge faaliyetlerinden dışlanmasına neden olacağı kaydedildi. Yalnızca birkaç yerli firma ve uluslararası şirketlerin Kanun'dan yararlanma şansı bulunduğu belirtilirken, Maliye Bakanı Kemal Unakıtan'ın açıklamalarının da Kanun'un büyük şirketler ve uluslararası şirketler için hazırlandığını gösterdiği kaydedildi.

TBMM'de 28 Şubat 2008 tarihinde kabul edilen 5746 sayılı Araştırma ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkındaki Kanun, Ar-Ge çalışması yapan şirketler, sektör ya da faaliyet kolu ayrımı gözetmeksizin 2023 yılına kadar bazı teşvik ve destekler getiriyor. Kanun'a göre, Ar-Ge faaliyetlerini teşvik etmek amacıyla Kurumlar ve Gelir Vergisi kanunları uyarınca daha önce mükelleflere tanınan Ar-Ge harcamalarındaki yüzde 40'lık matrah indirimi, yüzde 100'e çıkarılıyor. Yapılacak Ar-Ge harcamalarının tamamı yapıldığı yılda vergiden düşülecek, ayrıca bu gider amortisman yoluyla daha sonraki yıllarda da vergi matrahından indirilecek.

Kanun'dan faydalanmak isteyen şirketlere en az 50 Ar-Ge personeli çalıştırma zorunluluğu getirilmesine rağmen, söz konusu personelin niteliği konusunda esnek hükümler öngörülüyor. Kanun'da Ar-Ge personeli, araştırmacılar, teknisyenler olarak sıralanıyor. Araştırmacıların en az lisans mezunu olması öngörülürken, teknisyenler için lise mezuniyeti yeterli bulunuyor. Kanun'da sözü edilen "destek personellerinde" ise mezuniyet şartı aranmıyor. Teşviklerden yararlanacak olan destek personelinin sayısı toplam Ar-Ge personeli sayısının yüzde 10'unu geçemeyecek.

500'den fazla Ar-Ge personeli çalıştıran şirketler için, Ar-Ge harcamalarının tamamının vergi matrahından düşülmesi yanında, bir yıl önceye göre fazladan yaptıkları Ar-Ge harcamalarının yarısı-

nın da vergi matrahından düşülmesine olanak sağlanıyor.

Ar-Ge personelinin ücretleri üzerinden hesaplanan gelir vergisinin yüzde 80'inin, doktoralı Ar-Ge personelinin gelir vergisinin yüzde 90'ının alınmaması öngörülüyor. Ar-Ge personelinin ücretleri üzerinden hesaplanacak sigorta priminin işveren hissesinin yarısı da 5 yıl süreyle bütçeden karşılanacak.

Kanun, örgün öğretim veren üniversitelerin son sınıf öğrencileri, yüksek lisans veya doktora öğrencileri ile yüksek lisans veya doktora programlarına en az beş yıl önce başvurmuş olanlara, teminat aranmaksızın 100 bin YTL'ye kadar "teknogirişim sermayesi" adı altında destek verilmesini de içeriyor. Kamu idaresi tarafından onaylanacak projeler için verilecek desteğin miktarı, farklı kurumlar tarafından destek verilmesi durumunda da yıllık toplam 100 bin YTL'yi geçemeyecek.

Kanun'dan faydalanarak teşvik ve destek alan şirketlerin sayılan kriterleri yerine getirip, getirmedikleri konusunda tespitlerin en geç üç yıllık süreler itibari ile yapılacağı belirtilirken, denetimi kimin yapacağına ise yer verilmiyor. Kanun'un uygulanmasına ve denetimine ilişkin usul ve esaslar, TÜBİTAK'ın görüşü alınarak, Maliye ile Sanayi ve Ticaret bakanlıklarınca çıkarılacak yönetmelikle belirlenecek.

Unakitan Hedeflerini Anlattı

Tasarının TBMM Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu'nda görüşmesi devam ettiği dönemde 21 Ocak 2008 tarihinde Maliye Bakanı Kemal Unakitan ile yapılan bir söyleşi Referans Gazetesi'nde yayımlandı. Başka ülkelere yatırım yapan uluslararası otomotiv şirketlerinin de Türkiye'de yatırım yapmasını belediklerini dile getiren Unakitan, kritik ithal malları yerli üretime çevirmek için Ar-Ge teşviklerini kullanmayı hedeflediklerini iddia etti. Unakitan, LCD

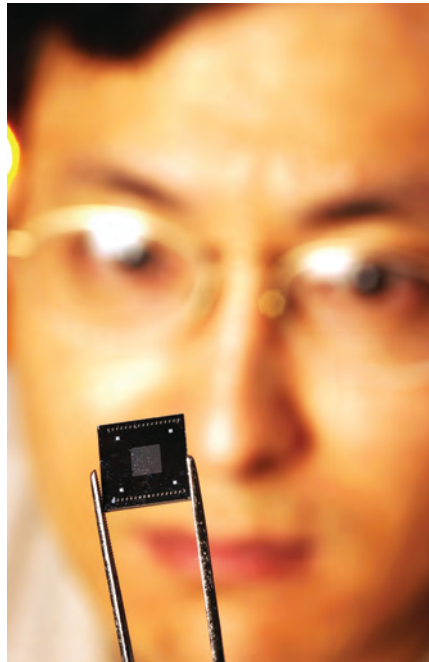
monitör üretimi için Vestel, Arçelik ve Paşabahçe Cam'ın birlikte Ar-Ge merkezi kurmak istediklerini açıkladı.

TBMM'de görüşülen Ar-Ge tasarısı yasalastığında neler olacağına ilişkin beklentilerini Kemal Unakitan, şöyle anlattı:

"Artık Ar-Ge işi çok ucuzluyor. Dolarıysıyla örneğin ilaç sektörü dışında 80 milyar dolar harcıyor. Birtakım Ar-Ge'lerini buraya getirecekler. Onları bekliyorum. Üniversite içine de gerek yok. Fabrikasını getirmiş kurmuş, teçhizatı var, ortamı var. Vestel'e gidin, ben gittim. Ona nasıl 'illa teknoparka git' diyeceksin, mümkün değil. Kanun bunu getiriyor."

Yazılım Ar-Ge'sini Desteklemez

Kanuna ilişkin EMO tarafından yapılan değerlendirmede, Ar-Ge faaliyetlerinin desteklenmesinin ithalatın azaltılması ve cari açığın kapatılması için büyük önem taşıdığı belirtilerek, "Türkiye'nin ihtiyacı olan teknoloji ve buna bağlı ürünlerin Türkiye'de üretilmesi veya geliştirilmesi hayati önem taşımaktadır" denildi.

Raporda, Ar-Ge diye kısaltılan araştırma ve geliştirme faaliyetlerinin iki boyutu olduğuna ve geliştirme çalışmalarının önemine dikkat çekilerek, şöyle denildi:

"Araştırma daha çok yeni bir buluş yapılması, yeni bir ürün geliştirilmesi anlamına gelmektedir. Teknolojiyi önemli ölçüde ithal eden Türkiye gibi ülkeler için yeni teknoloji araştırmalarının yanı sıra geliştirme faaliyetleri de büyük ölçüde önemlidir. Bir ürünün Türkiye şartlarına uyumlaştırılması veya bir başka proje için verimi artırarak kullanılması geliştirme kapsamında değerlendirilmektedir. Araştırma faaliyetleri genel olarak tüm dünyada büyük bütçeli şirketler veya büyük kaynaklarla desteklenen bilimsel kuruluşlar tarafından gerçekleştirilmektedir. Geliştirme kapsamındaki faaliyetler ise KOBİ kapsamına girecek düşük bütçeli, az sayıda Ar-Ge personeli çalıştıran şirketler veya araştırma kuruluşları tarafından gerçekleştirilmektedir. Kanun'da yer alan 50 Ar-Ge personeli çalıştırma zorunluluğu KOBİ'lerin bu taslak ile getirilen teşviklerden yararlanmasına engel olacaktır."

Yabancı Şirketlere Dönük

500'den fazla Ar-Ge personeli istihdamı koşulunun ise yerli firmalar tarafından sağlanmasının mümkün görülmediği dile getirilen raporda, "500'den fazla Ar-Ge personeli istihdamının ancak yabancı şirketler tarafından veya birlikte iş yapacak birkaç yerli dünya şirketi tarafından sağlanma olasılığı bulunuyor. Bu teşviklerden, Avrupa pazarına yakın olması ve ucuz işgücü nedeniyle Türkiye'ye de yatırım yapma veya Ar-Ge merkezlerini Türkiye'ye taşıma olasılığı bulunan birkaç yabancı şirket faydalanacaktır. Kanun yalnızca sayıları bir elin parmağını geçemeyecek yerli şirketi ve yabancı şirketleri teşvik etmektedir" denildi.

Bilimsel Denetim Yok

Ar-Ge faaliyetleri için getirilen teşviklerin verimli kullanıldığının denetlenmesi gerektiği vurgulanan raporda şöyle denildi:

“Halen Ar-Ge teşviki alan şirketin bu kaynakları başka alanlarda kullandığı veya bu kaynaklarla yapılan faaliyetlerin Ar-Ge olmadığı görülüyor. Halen teşvik kapsamında teknokentlerde yürütülen çalışmalar da istenilen düzeye ulaşmamıştır. Teknokentler, üniversiteler tarafından yalnızca ‘kira geliri’, şirketler tarafından da ‘vergisiz’ alanlar olarak görülmeye devam edilmektedir. Teknokentlerde yapılan faaliyetlerin yeterince denetlenmemesi, teşvik sağlanan projelerdeki verimi düşürmektedir.

Teknokentler dışındaki Ar-Ge faaliyetlerine teşvik verilmesini öngören bu Kanun’da da ne yazık ki yapılan faaliyetin Ar-Ge olup olmadığı konusundaki bilimsel kriterlerle yapılacak denetim konusu eksik bırakılmıştır. Hangi kurumun, hangi bilimsel ölçütler ile çalışmaları denetleyeceği belirsizdir, bu durum Kanun’u ‘özel sektöre kaynak aktarmaktan’ daha ileriye taşımamaktadır. Getirilen personel sınırlandırması da bu aktarılan kaynağın birkaç yerli büyük şirketin yanında yabancı tekelere gitmesine neden olacaktır.”

Ulusal Ar-Ge Kurumu Kurulmalı

Makina Mühendisleri Odası, 28 Ocak 2008 tarihinde yaptığı yazılı açıklamayla, Türkiye’nin Avrupa Yenilikçilik Endeksi’nde en son sırada yer aldığına dikkat çekerek, sanayinin “fasonlaşma” olgusundan kurtulabilmesi için Ar-Ge çalışmalarının kurumsallaşması gerektiği kaydedildi.

Kanun ile Ar-Ge konusunda temel ilkelerden vazgeçildiğine işaret edilen açıklamada, bu çerçevede “ulusal Ar-Ge altyapısı ve yeteneklerinin gerçek-

leştirilmesine yönelik organizasyonlar ile üniversite, bilim kurumları ve sanayi kuruluşları arasındaki koordinasyon ve işbirliğinin sağlanması” hedefinin terk edilmiş olduğu anlatıldı.

Türkiye’de bulunan KOBİ’lerin yüzde 98.1’inin personel sayısının 50’nin altında olduğu belirtilen açıklamada, “Acaba başka bir ülkenin sanayi kuruluşlarından mı söz ediliyor? Yoksa Kanun başka birtakım şirketlere mi sesleniyor?” sorgulaması yapıldı.

500 ve üzerinde Ar-Ge personeli istihdam edenlere ayrıca teşvik verilmesi öngörüldüğü hatırlatılan açıklamada, ilgili maddenin Türkiye’de yatırım yapacak yabancı sermayeyi hedeflediği kaydedildi. Rekabet öncesi işbirliği projelerine ilişkin maddede üniversite ve bilim kurumlarından söz edilmediği de eleştirilen açıklamada, “Bu durumda projeler nasıl hazırlanacak, projelerin teorik temeli ve ülke yararlılığı nasıl ölçülecektir?” diye soruldu.

Kanun’da “Ulusal Ar-Ge Kurumu kurulması ve Ar-Ge altyapısı ve yeteneklerinin artırılması” konularının yer almaması da eleştirildi. Kanun’un yabancı sermayeye yeni bir giriş kapısı

açmayı ve büyük teşvikler sağlamayı hedeflediği kaydedildi.

KOBİ Ar-Ge’si Nasıl Teşvik Edilir?

KOBİ’lerin yalnızca yüzde 29’unun Ar-Ge birimleri bulunduğu ve KOBİ’lerin Ar-Ge faaliyetlerine yönelmesi için teşvik edilmeleri gerektiği belirtilen açıklamada konuya ilişkin öneriler şöyle sıralandı:

• Ar-Ge eğitimi için üniversitelerle yapılacak çalışmalar sonucu ortaya çıkacak giderlere muafiyet tanınmalı, Ar-Ge giderleri içine alınmalıdır.

• Tasarım, test, laboratuvar kurulması, prototip yapılması, sertifikasyon giderleri ve patent giderleri hem teşviklere hem de vergi muafiyetine girmelidir.

• Ar-Ge bölümünün personeli için sayıya bağlı olmaksızın ‘istihdam teşviki’ uygulanmalıdır.

• Makina imalat sektöründeki firmaların yeni model geliştirme-leri, ‘tasarım’ çalışmalarının ayrıca desteklenmesi ile mümkün olacaktır. Yüksek katma değerli ürün desteğe esas alınmalıdır.” ◀